

22-27 Mayıs tarihlerinde Makina Mühendisleri Odası'nca Bursa'da gerçekleştirilen 2. Otomotiv Sempozyumu önemli bir olaydı. Tekstil ürünlerinin önemli uygulama alanlarından biri olan otomobil endüstrisinde kullanılan kumaşlarla ilgili olarak geçen sayıda yer alan bir yazıyı bu sayıda aynı konuda ikinci bir yazı izlemektedir. Mayıs ayının bir başka olayı 31 Mayıs tarihinde İstanbul'da Rieter firmasının düzenlediği bir sempozyumdu. Bu sempozyumun geniş bir özeti de bu sayımızda yer almaktadır.

Tekstil endüstrisinin bir çok alanında yaygın etkinlik gösteren ve ülkemizin en büyük tekstil merkezlerinden biri olan Bursa'nın Organize Sanayi Bölgesinde yer alan tekstil işletmelerinin yapısı ve sorunları da bir başka yazıda ele alınmaktadır. Bu sorunlar içinde şüphesiz ihracat önemli bir yere sahiptir. Uluslararası tekstil ticaretinin koşullarını, kurallarını, geleneğini ve pratiğini, 1960'lı yıllardan bu yana geçirdiği gelişme ve değişimi geniş literatüre dayalı bir çerçevede irdeleyen bir yazı da İngiltere Leeds Üniversitesi'nden gelmiştir. İhracatla ilgili tüm okuyucularımıza yararlı olacağına inanıyoruz.

Tekstille ilgili tüm etkinliklerin daha da artması ve zenginleşmesi dileğimizle ...

Saygılarımızla
YAYIN KURULU

Bursa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki Tekstil İşletmelerinin Yapısı ve Sorunları

Gül GÖKAY

Feray Odman ÇELİKÇAPA

Uludağ Üni. İ. İ. B.Fak.İşletme Böl. BURSA

Bu makalede, önce Bursa Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren tekstil işletmelerinin yapısı ve sorunları üretim, personel, pazarlama, finansman açısından incelenmiş, daha sonra bu sorunlara çözüm olarak görülen önerilere yer verilmiştir.

THE STRUCTURE AND PROBLEMS OF TEXTILE COMPANIES IN THE ORGANIZED INDUSTRIAL DISTRICT OF BURSA

In this article, the authors analyze the production, financial, personnel, marketing structure and problems of textile companies operating in The Organized Industrial District of Bursa. Then, some suggestions are given in order to solve these problems.

1. GİRİŞ

Türkiye'de geleneksel ve emek yoğun bir sanayi kolu olarak kabul edilen tekstil sanayi, ülke ekonomisine çeşitli şekillerde sağladığı katma değer nedeniyle önemli bir yere sahiptir. 1933 yılında Sümerbank'ın kuruluşu ve I. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile bu sanayi alanında önemli ilk adımlar atılmış 1950'yi izleyen yıllarda ve özellikle 1960 sonrası dönemde özel sektör yatırımlarının yoğunlaştığı alanlardan biri olmuştur.

Günümüzde ise tekstil sanayi gerek istihdam, gerekse ihracat açısından önde gelen sanayi kolu niteliğinde olup 1980'li yıllarda iplik, dokuma, boyapre ve konfeksiyon şeklinde entegre bir sanayi olma çalışmaları içindedir. Bu sanayimizin ağırlık merkezlerinden biri de Bursa'dır.

Bursa'daki tekstil sanayii genel olarak incelendiğinde organize ve organize olmamış iki kesim görülmektedir. Organize olmamış tekstil sanayiinde irili ufaklı birçok işletme faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerde üretim, atölyelerde geleneksel biçimde sürdürülmekte ve eski teknolojiler kul-

lanılmaktadır. Bu tip işletmelerin Bursa içinde dağınık olması ve bunlarla ilgili düzenli bilgilerin elde edilmesi zor olduğundan bu makalede inceleme konusu olarak Bursa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tekstil işletmeleri ele alınmıştır.

Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyetini sürdüren 41 tekstil işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerden çoğunluğu dokuma ve iplik, daha az bir kısmı boyapre alanında faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu işletmelerin yapısı ve sorunları incelenirken bunlar üretim, finansman, personel, ve pazarlama şeklinde sınıflandırılmış ve her grup kendi içinde incelenmiştir.

2. ÜRETİM YAPISI VE SORUNLARI

Tekstil sanayiinde pamuk, yün gibi doğal hammaddeler ile akrilik, polyester gibi sentetik hammaddeler kullanılmaktadır. Özellikle pamuk üretimi açısından üstünlüklere sahip Türkiye'de daha çok doğal hammadde kullanımı olmaktadır. Bursa ise sentetik hammaddeyi üreten ve kullanan işletmeler açısından Türk Tekstil Sanayiinde önemli bir paya sahiptir.

Bursa Sanayi Bölgesi'ndeki tekstil işletmelerinde kullanılan hammadde veya malzemenin yaklaşık yarısı ülke içinden temin edilirken, doğal bir sonuç olarak bu oranın yüksek olması dışa bağımlılık ve hammadde maliyetleri açısından işletmeleri olumlu yönde etkilemektedir. Bu işletmelerin stoklarının devir süresi 1-3 ay arasında değişirken büyük bölümü stokları için yeterli depolama imkanlarına sahip bulunmaktadır.

Malzeme tedarikinde karşılaşılan sorunların başında ise fiyat değişkenliği gelmektedir. Dış alımlardaki kur ayarlamaları ve yüksek enflasyonun etkisi hammadde ve malzeme fiyatlarının belirsiz bir ortamda oluşmasına bu da yüksek maliyet sorununa neden olmaktadır. Zaten genel olarak Türk Tekstili'nin pamuk ipliği üretimi dışında hammadde girdilerinde diğer ülkelere göre yüksek maliyet söz konusudur [BCG-3, 1985]. Teradikteki diğer sorunlar ise önem sırasına göre kalite ve standardizasyon, temin edilip edilememe belirsizliği, monopol durumundaki tedarikçi işletmeler ve teslimdeki gecikmeler şeklindedir.

Sanayi Bölgesindeki bu tekstil işletmelerini, seri üretimden ziyade sipariş üzerine üretim yaptıkları ve yaklaşık beşte birinin yan sanayi nitelikli iş aldığı görülmektedir. Burada dikkati çeken nokta, genellikle tekstil sanayiinde yaygın olan fason işlerin oranının Bursa Organize Sanayi Bölgesi'nde düşük olmasıdır.

Türk Tekstil Sanayiinde kurulu kapasite açısından iplik, boyapreden çok dokumada sorunlar vardır [Alptekin, 1982]. Bursa, Sanayi Bölge-

si'ndeki işletmelerin ise %15'i, %50, %9'u, %50-65, %18'i 80-90, %27'si %90-100 arasında kapasite kullanım oranına sahiptir. Genel olarak kabul edilen uygun kapasite kullanım oranları; pamuk ipliğinde %95, pamuklu dokumada %90, akrilik elyafta %90, polyester elyafta %80, naylon elyafta %90, pamuklu boya ve aprede %90, pamuklu baskı ve aprede %90 civarında belirlenmiştir [BCG-2, 1985]. Burada da görüldüğü gibi Bölge'deki işletmelerin yaklaşık yarısında kapasite kullanımı oranı yüksektir.

Bölgedeki tekstil işletmelerinde belirtilen önemli bir nokta da bu işletmelerin üçte ikisinin ileri teknoloji, üçte birinin geleneksel teknoloji kullanmakta olduklarıdır. İleri teknoloji uygulamasında otomasyon ön sırayı alırken, bunu nümerik kontrollü makineler takip etmektedir. Bölgenin dış pazarlarda teknoloji açısından rekabet gücü umut vericidir. Artık dünya tekstil sanayiinde gelişmiş ülkeler ileri teknolojileriyle gelişmekte olan ülkelerin ucuz işgücü üstünlüklerini elde etme çabası içindedirler. Elektronikteki gelişmelerin tekstil sanayiine uygulanmasıyla tekstil işletmeleri entegre yapıya kavuşmakta, iplik üretiminde bilgisayar kullanılması, dokuma ve boya-apre aşamalarında otomasyona gidilmesi üretilen mamülün verimlilik ve kalitesini arttırmaktadır. Dünya tekstil piyasasının gelişimine uymaya çalışan Bursa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tekstil işletmelerinde de daha çok ileri teknoloji kullanılmakta olup bu F.Almanya ve İtalya kökenli, ikinci derece olarak nitelendirilen teknolojiler şeklindedir.

Teknolojinin elde edilmiş şekli ise en çok makina satın alımı yoluyla olmaktadır. Lisans kullanımı ve leasing yolu işletmeler tarafından çok az tercih edilmektedir. Genel olarak Türk tekstili'nde ise boya-apre ve pamuklu dokumada teknoloji ve pazarlama açısından know-how gereksinimi vardır [BCG-3, 1985]. Buna karşılık teknolojiyi geliştirme çabaları yabancı işletmeler desteğiyle sürdürülmektedir. Bu işletmelerden üçte birinin araştırma geliştirme laboratuvarı vardır ve yaklaşık beşte biri üniversite ile işbirliği içindedir. Tüm bu sonuçlar organize tekstil sanayiinde dışa bağımlılığın yüksek olduğunu göstermektedir.

Dışa bağımlılığı azaltmak için Türkiye'de tekstil makinalarının üretimi, araştırma-geliştirmeye önem verilmesi ve üniversite-sanayi işbirliğinin çoğaltılması gerekmektedir. Ayrıca ihracat açısından önem taşıyan tekstil sanayiinde teknoloji için izlenebilecek stratejilerden en uygunu hem emek yoğun, hem de sermaye yoğun teknolojilerin iyi tes-

pit edilip bir denge içersinde yan yana geliştirilmesi ve yaşatılmasıdır [Tarakçıoğlu, 1988].

Dış pazarlardaki rekabette önemli sorunlardan biri de tekstil ürünlerinin kalitesidir. Halbuki yakın zamanlara kadar iç pazara yönelik ve ithal ikamesine dayalı politikaların uygulanmasıyla kalitesiz mallar üretilmiş ve bunun maliyeti de tüketicilere yüklenmiştir. Bu rahatlığın sonucunda işletmelerde kalite anlayışı gelişmemiş ve kalite bilgisine gereksinim duyulmamıştır. Tersine kalite ve kontrolü hakkında yeterli bilgiye sahip olunmaması, kalitenin maliyet yükseltici bir unsur olarak görülmesine, hatta bundan kaçınılmasına neden olmuştur.

Kalite pazar araştırmasıyla yakından ilişkili olup, standartları tüketici ve pazar isteklerine göre belirlenir. Özellikle tekstilde istekler moda olgusu nedeniyle çok önem taşır. Belirlenen istek ve gereksinimlerin sonucu oluşturulan standartlarla işletmenin performansının çatışması ürünün kalitesini belirler. Kısacası, kalite işletmenin başarı değerleme ölçülerinden biridir ve buna bağlı olarak da kalite kontrol faaliyeti ürünün final kontrolü ya da herşeyin %100 kontrolü olarak anlaşılmalıdır.

Bursa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki işletmeler incelendiğinde % 85'nin kalite kontrol bölümünün var olduğu görülmektedir. Bu işletmelerde %100 kontrol en çok satış öncesinde, numune alma ise üretim aşamasında yapılmaktadır. Aynı zamanda numune alma yöntemi %100 kontrole göre satış öncesinde daha az, tedarik ve üretim aşamasında daha fazla kullanılmaktadır.

Bölgedeki işletmeler, kalite kontrol laboratuvarı ve yöntemler açısından oldukça iyi bir durumda görülmelerine rağmen işletmelerden ancak ikisi TSE ve beşi diğer kalite veya standart belgesine sahiptir.

Bu durum ise işletmelerde kalite bilincinin ve çabasının olduğunu, buna karşın işletmelerin ürün standartlarının belgeyle tespit edilmediğini ortaya koymaktadır. Bu eksikliğin giderilmesinde işletmeler kadar, bu konuda standartları belirleyen ve standart belgesi veren kuruluşlara da iş düşmektedir. Tekstilde ihracat potansiyeli arttırılmak isteniyorsa, önce hedeflenen pazarın ne istediği, standartlarının ne olduğu, hangi cihazlarla, hangi şartlarda kontrol yaptıklarının bilinmesi gerekir.

Organize Sanayi Bölgesi'ndeki işletmeler ayrıca malzeme taşıma, bakım-onarım hizmetleri, fiziksel işyeri koşulları ve fabrika içi yerleşim açısından yeterli olanaklara sahiptir. Tabi ki bunlar üretimi

yeterli olanaklara sahiptir. Tabi ki bunlar üretimi olumlu yönde etkilemektedir.

3. PERSONEL YAPISI VE SORUNLARI

Türkiye'de tekstil işletmeleri istihdam açısından önemli bir yere sahiptir. Daha çok emek-yoğun olarak sürdürülen üretim sonucu çok sayıda işgören tekstil işletmelerinde çalışmaktadır. Bursa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki işletmeler daha çok küçük ve orta büyüklüktedir. Sonraki yıllarda bu ölçeğin orta büyüklükte yoğunlaşacağı tahmin edilmektedir.

Bu işletmelerde en çok üçlü vardiya sistemi uygulanmaktadır. Bunu dört, iki ve birli vardiya sistemi takip etmektedir. Daha sonraki yıllarda bu işletmelerin daha çok üç ve dört vardiyalı sistemi tercih edecekleri tahmin edilmektedir. Ayrıca şu anda haftalık çalışma saati 45 saatte yoğunlaşmaktadır. Türkiye'de işletmelerin yıllık çalışma saati dünya tekstil sanayiinde önemli bir yeri olan Kore, Hindistan ve Tayvan gibi ülkelere nazaran %17 düşüktür [Tarakçıoğlu, 1986]. Yine tekstil sanayiinde ileri üretim teknolojilerinin kullanımı ile non-stop uygulamasına geçiş söz konusudur.

Bölgedeki işletmelerde işgücü değişimi oranı %10 civarındadır ve bu oran yüksek değildir. Başka bir sorun ise, diğer sanayi dallarında olduğu gibi kalifiye eleman teminindeki güçlüklerdir. Genel olarak Türkiye'deki tekstil sanayii ele alındığında verimi düşürme açısından etkili faktörler arasında %19 ile ilk sırayı kalifiye işgücü noksanlığı almaktadır [Pazarcık, 1986]. Bu soruna karşılık bölgedeki işletmelerin büyük bir kısmı eğitim açığını işletme içinden çok az bir kısmı ise işletme dışından sağlamaktadır.

Bu işletmelerin ücret düzeni ise daha çok aylık ücret şeklindedir. Bunu parça başına ücret ve primli ücret izlemektedir. Ücrete ek olarak işletmeler işgörelere kendi işletmelerinde yemekhane, revir gibi birimler bulundurarak gerekli hizmetleri sunmaktadırlar.

Bölge'deki işletmelerin çoğunluğunda işgücü verimliliği normal ve hatta yüksek düzeydedir. Türkiye genelinde ise düşük işgücü verimliliği daha ziyade pamuk ipliği ve pamuklu dokumada görülmektedir [BCG-3, 1985]. Verimlilik artışı eğitim yoluyla sağlanmakta ve uygulanan diğer yöntemler şu şekilde sıralanmaktadır:

- İş genişletme-zenginleştirme
- Ücret artışı
- İş analizi

- İş rotasyonu
- Hareket zaman etüdü
- Kalite çemberleri

Bu bölgedeki işletmelerde iş kazalarının ve meslek hastalıklarının yoğunluğu oldukça düşüktür. Dokumada kullanılan makinaların gürültüsü, boya-apredeki kimyasal maddeler zaman zaman işgörelere olumsuz yönde etkilemektedir.

4. FİNANSMAN YAPISI VE SORUNLARI

Tekstil işletmelerinin çoğunluğu kuruluş aşamasında yatırımlarının finansmanında özkaynaklardan yararlanmışlardır. Bunu sırasıyla ticari banka kredileri, borçlanma ve yabancı sermaye izlemektedir. Türk Tekstil Sanayiinde 1985-1990 yılları arasında pamuklu dokumada 225 milyon, kumaş-boya-aprede 140 milyon, akrilikde 60 milyon dolarlık fon gereksinimi vardır ve bu fonların hükümet, kalkınma bankaları, Dünya Bankası, diğer uluslararası kuruluşlardan karşılanabileceği öne sürülmektedir [BCG-2, 1985].

Bölge'deki işletmeler kuruluş aşamasından sonra yabancı kaynaklardan finansmanı tercih etmektedirler. bu durum daha çok Türkiye'de sermaye piyasasının istenilen düzeyde gelişmemesi sonucu ortaya çıkmakta ve işletmeler yüksek kredi faizi yükünü üstlenmek zorunda kalmaktadırlar.

İhracat yapmak koşulu ile üretilen ürünün girdilerini ithalatında kullanılmak üzere işletmelere döviz kredisi verilmektedir. Organize Sanayi Bölgesi'nde döviz kredisi kullanan işletmelerin oranı %33'dür. Ayrıca bu işletmeler sırasıyla gümrük muafiyeti, yatırım indirimi, kaynak kullanım destekleme primi, vergi-resim-harc istisnası gibi teşvik yöntemlerinden yararlanmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen üstünlüklerden dolayı ihracata yönelik faaliyet gösteren tekstil işletmelerinde finans sorunları daha az olmaktadır. İç pazara yönelik tekstil işletmelerinde ise gerek finans kaynakları gerekse alacakların yönetiminde ortaya çıkan sorunlar işletmeleri dar boğaza sokmaktadır. Bununla birlikte Bölge'deki işletmelerin çoğunluğu son yıllarda karlarını arttırmışlardır.

Bursa Sanayi Bölgesi'ndeki tekstil işletmelerinin karşılaştığı finansal sorunların başında yüksek faiz gelmektedir. Buna ek olarak nakit akımı düzensizliği, düşük karlılık, kredi bulma, teminat gösterme güçlüğü bu sanayi kolunu olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle tekstil sanayiinde ithal hammadde kullanımı ve senetlerin protestosu

işletmelerin likidite ve işletme sermayesi yapısını bozmaktadır.

Bölge'de işletmelerin üçte ikisi ürün bazında maliyet hesaplama yapmaktadır ve maliyet yapılarında en yüksek paya hammadde maliyetleri sahiptir (%40-50). Türkiye'de boya ve aprede hammadde maliyetleri Avrupa ülkelerine oranla %30-40 daha yüksektir ve buna boyalardan alınan gümrük vergileri, nakliye farkları, önde gelen boya üreticileri tarafından uygulanan uluslararası fiyatlandırma farklılıkları neden olmaktadır [BCG-1, 1985]. İşçilik oranı ise maliyet yapısında %10-12'lik paya sahiptir. Bu oran gelişmiş ülkelerde %16-26 ve gelişmekte olan ülkelerde %6-8 civarındadır [BCG-1, 1985]. İşçiliği %5-6 ile amortismanlar ve elektrik-i izlemektedir. Türkiye'de gerekenden fazla amortisman payı belirlenmekte ve elektrik enerjisi de oldukça pahalıdır.

Bu yapı içinde ikinci derece yükseklikte yer alan maliyet ise finansman giderleridir. Maliyet yapısındaki payı işçilik payından daha yüksek olan finansman giderleri düşündürücüdür. Bu işletmelerin finansman kaynaklarını oldukça güç ve pahalı bir şekilde sağladıklarının göstergesidir. Sanayi Bölgesi'ndeki maliyet yapısı içinde yer alan diğer maliyetler sırasıyla pazarlama giderleri, genel giderler, idari personel giderleri ve vergilerdir.

5. PAZARLAMA YAPISI VE SORUNLARI

Bilindiği gibi sanayi ürünleri ihracatımızda tekstil ürünleri en büyük paya sahiptir. Dış pazarlarda da ürünlerimizin payı gittikçe artış göstermektedir. Özellikle Avrupa Topluluğu ülkeleri tekstil ürünlerimiz için en büyük pazarı oluşturmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi'ndeki işletmeler için de AT en büyük dış pazardır. Bunu Ortadoğu, Kuzey Afrika, Uzakdoğu ülkeleri ve A.B.D. izlemektedir. Dünya tekstil ihracatındaki yoğun rekabet dengesini koruma çalışmaları ise ihracatımıza kısıtlamalar getirmektedir. Bu kısıtlamaları çözüme ve rekabet edebilmede etkin yöntemler olarak hedef pazarı iyi seçme, bu pazarın istediği kaliteyi sağlama ve verimlilik görülmektedir.

AT'nun tekstil ürünleri açısından en büyük pazar olmasının nedenleri ise pazarın yakınlığı, düşük düzeyde gümrük duvarları, pazar ilişkisinin eskiye dayanması, pazar hakkında enformasyonun yüksek olması şeklinde sayılabilir. Anlaşılmaktadır ki, işletmeler yeni pazar arayışları içinde yol çizerken AT ülkeleri her zaman önemini koruyacaktır.

Bursa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki işletmelerin

iç pazar paylarının dağılımında ise bölge olarak Marmara ve iç Anadolu Bölgeleri, il olarak İstanbul, Bursa ve İzmir en büyük paylara sahiptir. Daha çok üretim birimleri niteliği taşıyan bu işletmeler pazarlama faaliyetleri ile fazla uğraşmadan, sipariş üzerine üretim yaparak ürünlerini en yakın pazarlara satmaktadırlar. İplik, dokuma, boya-apre faaliyetlerinde bulunan bu işletmeler yarı mamul niteliğindeki ürünlerini, konfeksiyon ve hazır giyim faaliyetlerinin sürdürüldüğü İstanbul ve İzmir'e satarak tekstil sanayiinde entegrasyon sağlamaktadırlar. Ayrıca bu işletmeler AT'a üye olduğunda rekabet şanslarının yüksek olduğunu ve en azından bu ortamda yaşamlarını sürdürebileceklerini düşünmektedirler.

Bu tekstil işletmeleri ürünlerini pazarlamada kişisel satış yöntemini tercih etmektedirler. Potansiyel tüketici kitleleriyle temas açısından etkili bir yöntem olarak kabul edilen pazar araştırması ise işletmelerin yaklaşık yarısı tarafından uygulanmaktadır.

Dış pazarlama konusunda işletmeler müşterileri ile temaslarını en çok özel pazarlama firmaları ile gerçekleştirmektedirler. Bu firmalar işletmelerin bağlı oldukları gruba ait pazarlama firmaları veya dış ticaret pazarlaması amacıyla kurulmuş ve İstanbul'da yoğunlaşan firmalardır. Özel pazarlama firmalarından başka pazarlama konusunda Ticaret Odaları kanalından da bu işletmeler yararlanmaktadır. Ticaret Ateşelikleri, Türk Dış Ticaret Derneği gibi kuruluşlar kanalıyla dış pazarlama faaliyetleri henüz yaygınlaşmamıştır.

Organize Sanayi Bölgesi'ndeki işletmeler satış fiyatlarını belirlemede en çok maliyet hesaplarını kullanmaktadırlar. Bunu sırasıyla piyasa talebine ve diğer büyük işletmelerin fiyat politikalarına göre satış fiyatını belirleme izlemektedir. Yine bu işletmeler satış sonrası hizmetlerde tüketicilere servis olanakları sunmaktadırlar. Bu aşamada tüketici eğitimi sağlayan işletme ise yok denecek kadar azdır.

Dağıtım kanalları açısından gerek dış pazarda gerekse iç pazarda toptancılar tercih edilmektedir. İç pazarda ise perakendeci, acenta gibi dolaylı veya direkt dağıtım kanalları kullananlar vardır. Bu sonuçlardan da anlaşıldığı gibi tekstil işletmeleri daha az kara razı olup pazarlama fonksiyonunu toptancı işletmelere aktarmaktadırlar.

İç ve dış pazarda bu işletmelerin karşılaştığı sorunların başında yüksek üretim maliyetleri gelmektedir. Bunu sırasıyla hammadde ve malzeme tedariki,

riği, ihracat bürokrasisi, kota uygulamaları, nakliye sorunları, kalite düşüklüğü, iletişim güçlükleri izlemektedir. Genelde işletmeler kota uygulamaları, kalite sorunları ve yüksek maliyetlerle sık sık karşılaşmaktadırlar.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bursa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tekstil işletmeleri değerlendirildiğinde genel olarak şu sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir:

- Hammadde ve malzeme tedarikinde işletmeler yüksek enflasyon nedeniyle fiyat değişikliklerine ve monopolcu durumundaki tedarik işletmelerinin varlığı sonucu yüksek maliyetlere katlanmaktadır.

- Tekstil sanayindeki standartların yetersizliği ve dış ülkelerin standartlarıyla olan uyumsuzluk kaliteyi olumsuz etkilemektedir.

- Organize Sanayi Bölgesi'nde tekstilde entegrasyon eksikliği nedeniyle işletmeler ürün kalitesinin kontrolünde sınırlı kalmaktadırlar.

- Teknoloji satın alımı çoğunlukla makina satın alımı şeklinde gerçekleştiğinden işletmelerin dışa bağımlılığı yüksektir.

- Dünya standartlarına göre işletmelerin yıllık çalışma saatleri düşüktür ve yüksek düzeyde kalite eleman sorunları vardır.

- İşletmelerin yabancı kaynaklarla finansman oranının yüksek oluşu maliyet yapısında finansman giderleri oranını yükseltmektedir.

- Ayrıca işletmelerin finansmanında yüksek faiz, nakit akımı düzensizliği, düşük karlılık, kredi bulma, teminat gösterme güçlüğü ortaya çıkmaktadır.

- İç pazara yönelik faaliyet gösteren işletmelerin finansman kaynakları bulması daha güç olmaktadır.

- Sanayi Bölgesi'ndeki işletmeler için en büyük dış pazar AT olmasına rağmen bu işletmeler kısıtlamalar nedeniyle istenilen hedeflere ulaşmamaktadırlar.

Yukarıda belirtilen bu sorunlar karşısında tekstil işletmelerinin alabileceği önlemler şunlardır:

- Etkin stok kontrolü ve tedarik işletmelerinin çeşitlendirilmesiyle enflasyonun etkisi azaltılabilir.

- İşletmelerde mevcut kalite bilinci ve potansiyeli, tekstil kalite standartlarının geliştirilmesiyle

olumlu yönde kullanılabilir. Özellikle dış pazara yönelik çalışan işletmelerde hedef pazarın standartlarını iyi belirleyecek ve standartlar arası dengeyi sağlayacak bir kuruma gerek duyulmaktadır. Kalite kontrolünü etkinleştirmek için üniversite ve araştırma kurumlarıyla ortak çalışarak, Organize Sanayi Bölgesi'nde kalite kontrol merkezi kurulabilir.

- Tekstil işletmelerinin entegrasyona yönelmeleri ile ürün kalitesi ve verimlilik artırılırken üretim maliyetleri düşürülebilir.

- Bu alanda yeni yatırımlara gitmeden önce mevcut kapasitenin etkin kullanılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılmalıdır. Ayrıca yeni teknoloji satın alırken ayrıntılı analiz yapılması ve mevcut araştırma kurumları yardımıyla teknolojinin özümlemesi gerekmektedir.

- Diğer sanayi kollarında olduğu gibi tekstildeki kalifiye eleman sorununun da kısa sürede çözüme ulaştırılması güçtür. Bu eksiklik işletme dışı etkin eğitim çalışmalarına çözümlenebilir.

- Tekstil işletmelerinin içinde bulunduğu finansman sorunları ve özellikle işletme sermayesi gereksinimi kısa vadede yabancı kaynaklardan finansman ile karşılanabilir. Ancak işletmelerin yaşamlarını sürdürebilmeleri öz kaynaklardan yararlanma ve otofinansman yolu ile mümkün olacaktır. Bu da işletmelerin uzun vadeli planlama yapmasına ve sermaye piyasalarının gelişmesine bağlıdır.

- Tekstil işletmeleri alacakların yönetiminde factoring, teknoloji satın alımında leasing gibi yöntemleri uygulayabilirler. Ancak bunların yaygınlaşması için finans kurumlarının teşvikleri gerekmektedir.

- Türk tekstil sanayiinde olduğu gibi, bölgedeki işletmeler de en büyük dış pazarları olan AT'nun uyguladığı kısıtlamalara karşı pazar paylarını korumalıdır. Pazar payını korumak için ise işletmelerin pazarlamada satış anlayışı yerine pazarlama anlayışını benimsemeleri gerekmektedir. Ayrıca bu konuda devlet desteğine ihtiyaç vardır.

- AT dışında tekstil ürünleri için büyük bir potansiyel olan A.B.D. ve Ortadoğu gibi ülkelerde de pazarlama ve tanıtımın yoğunlaştırılması gerekmektedir. İşletmelerin kendi pazarlama çabalarını yetersizliği nedeniyle dış pazarlarda birbirleriyle rekabet etmemeleri için organize pazarlama birliklerinin kurulması ve kurulmuş işletmelerin faaliyetlerinin etkinleştirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKSÖZ, I., 1988, Tekstil İşletmelerinde Maliyet Üzerine Etki Yapan Faktörler ve Üretim Maliyet İlişkileri, Tekstil ve Makina 4. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, S.49.
- ALPTEKİN, A., 1982 Pamuklu Tekstil Sanayiinde Talep-Kapasite İlişkileri, Bugünkü Durum ve Muhtemel Gelişmeler, Tekstil İşveren Dergisi, Sayı: 57, S.22.
- BAŞER, G., 1986, Tekstil Sanayiinin Sorunları ve Çözüm Önerileri, Tekstil Sanayiinin Yapısı ve İhracatta Karşılaşılan Güçlükler Semineri, MPM Yayınları No:342, S.10
- BCG-1 (BOSTON CONSULTING GROUP), 1985, Türk Tekstil Sektörü Yapısal Değişik Çalışması, Uluslararası Tekstil Ticaret Ortamı, Cilt 9, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.

- BCG-3(BOSTON CONSULTING GROUP), 1985, Türk Tekstil Sektörü Yapısal Değişim Çalışması, Özel Sektör Nihai Raporu, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- ÖZTUNALI, I., 1988, Tekstil Ürünlerinde Kalitenin Sağlanması, Tekstil ve Makina 4. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, S.360.
- PAZARCIK, O., 1986, İmalat Sanayinde Verimliliği Etkileyen Faktörler, Tekstil İşveren Dergisi, Sayı 99, s. 12.
- TARAKCIOĞLU, I., 1986, İmalat Sanayinde Verimliliği Etkileyen Faktörler, Tekstil İşveren Dergisi, Sayı 99, s. 12.
- TARAKCIOĞLU, I., 1986, Türk Tekstil Sanayiinde Maliyetler ve Düşündürdükleri, Tekstil İşveren Dergisi, Sayı 94, s.9.
- TARAKCIOĞLU, I., 1988, Avrupa Topluluğu ve Türk Tekstil Sanayilerinin Durumları ve Gelecekleri Hakkında Bazı Görüşler, Tekstil İşveren Dergisi, Sayı 119. s.8.

Otomobil Endüstrisinde Tekstil Kullanımı

Zerrin YAKARTEPE
Teks. Müh.

Tekstil Araştırma ve Tercüme Servisi İSTANBUL

Mehmet YAKARTEPE
Teks. Y. Müh.

Organik Kimya A.Ş. İSTANBUL

Tekstil ürünlerinin diğer sanayi dalları arasında en fazla tüketimi bulunan alan otomobil endüstrisidir. Yılda 30 milyonu aşkın otomobil üretildiği ve her araç için 5-9 m² kumaş kullanıldığı gözönüne alındığında yalnızca oto döşeme için yaklaşık 250 milyon m² 'lik bir pazar ortaya çıkmaktadır.

Otomobil kumaşlarında önem taşıyan hususlar; tasarruf açısından ağır kumaşlardan kaçınılarak daha hafif kumaşlara yönelinmesi, bunun yanında kumaşın yüksek teknik özellikleri taşıması ve günlük aplikasyonlara uygun olmasıdır. Polyester ve naylon oto endüstrisinde en fazla aranan elyaflardır.

Yazıda; otomobil kumaşlarında pazar durumu, kullanılan elyaflar ve kumaşın özellikleri kullanım yerleri belirtilerek açıklanmıştır.

USE OF TEXTILES IN AUTOMOBILE INDUSTRY

Automobile industry is the most important field among the other industrial branches for consumption of textile products. When it is considered that more than 30 millions of motor cars are manufactured annually in the world and that 5 - 9 sq. metres of cloth are used for each car there appears a market of a magnitude approaching 250 million sq. metres for car upholstery only.

The important points in textiles for cars are to select light weight cloths avoiding heavy types for economical reasons beside high technical performance and suitability for daily application. Polyester and polyamide fibres are generally sought for automobile industry.

In this article cloths for cars are discussed regarding their marketing, technical specifications, the fibres used and the places for application.

1. OTO KUMAŞLARINDA PAZAR DURUMU

Tekstil ürünleri diğer sanayi dallarında ana materyal ve takviye materyali olarak giderek artan bir şekilde kullanım alanı bulmaktadır. Bu sanayi dalları içinde en fazla tekstil ürünü gerektiren sektör otomobil endüstrisidir. İç döşemelerin yanısıra geliştirilen yüksek performanslı liflerin lastik, kayış, emniyet kemerlerinde de kullanılması tekstilin otomobil endüstrisindeki önemi arttırmaktadır.

Bugün dünya ülkelerinde, başta en büyük üreticiler; General Motor (ABD), Toyota (Japonya), Nissan (Japonya) ve Renault (B. Avrupa) firmaları olmak üzere çeşitli üreticiler tarafından yılda 30 milyonu aşkın otomobil üretilmektedir.

Her araç için 3,5 m²' den başlayarak 5-9 m² kumaş kullanıldığı gözönüne alındığında oto döşemeciliğinin tekstil için önemli bir pazar potansiyeli oluşturduğu ortaya çıkar. Örneğin; yalnızca Batı Avrupa için miktar 110 milyon lineer metredir.

Gerçekten her otomobilin hacmine ve kumaş kaplanan bölgelerin oranına göre değişebilmekte ise de bir otomobilin döşenmesinde;

- Oturma yüzeyleri için lineer 4 m,
- Yastık için (koltuğun ön yastığı ve arka yüzeyi) 2 m,
- Başlıklar için 2 m,
- Kapı ve yan paneller için 1 m.

kumaş kullanılmaktadır.

2. OTOMOBİL KUMAŞLARINDA ARANILAN ÖZELLİKLER

Otomobil kumaşlarında önem taşıyan hususlar; tasarruf açısından ağır kumaşlardan kaçınılarak daha hafif kumaşlara yönelinmesi, bunun yanında kumaşın yüksek teknik özellikleri taşıması ve günlük aplikasyonlara uygun olmasıdır.

Oto döşeme kumaşları yalnızca kullanım rahatlığı ve moda uygunluk gerektirmekle kalmaz hassas fiziksel özelliklere ihtiyaç gösterir. Buna ilaveten statik elektrik meydana gelmesi insan vücudunda istenmeyen bir duruma sebep olabileceği gibi, oto otomasyonunda kullanılan elektronik devreleri etkileyebileceğinden oto kumaşlarında statik elektrik oluşumunun kontrol altına alınması gereklidir. Kumaşın antistatik bitim işlemi yapılması ile çözüm, sağlanabileceği gibi Japon Kanebo şirketinin geliştirdiği Belltron lifinden yalnızca % 0,1-0,2 kadar kullanılması soruna kalıcı ve kesin bir çözüm getirmekte olup, kumaşın diğer fiziksel özellikleri, etkilenmemektedir.

Polyester (özellikle tekstüre filament) veya naylon en uygun elyaf olarak dikkate alınmaktadır.